

De oorlogsdagboeken van Louis Barthas

– door Constand van den Heuvel –

Transparant 11.1 (2000) 34

n.a.v. Louis Barthas, *De oorlogsdagboeken van Louis Barthas [tonnenmaker], 1914-1918* Oorspr. *Les cartes de guerre de Louis Barthas, tonnelier, 1914-1918* (Amsterdam, Uitgeverij Bas Lubberhuizen, tweede druk 1999), 472 blz., fl. 54,50.

Ter gelegenheid van het tachtigjarige einde van de Eerste Wereldoorlog liet Uitgeverij Bas Lubberhuizen de oorlogsdagboeken van Louis Barthas vertalen door Dirk Lambrechts. Korporaal Barthas maakte tijdens zijn langdurig verblijf in de loopgraven aan het westelijk front aantekeningen en hij schreef een aantal brieven. Dit alles verwerkte en redigeerde hij na de oorlog in 19 schriften. Zodoende is dit geen klassiek dagboek dat dagelijks de gebeurtenissen aan het front verslaat en daarbij de gedachten van de schrijver weergeeft. Barthas beschrijft langere perioden, waarbij wel de nadruk ligt op hetgeen hij en zijn naaste kameraden meemaken, waarbij de lezer een goed en gedetailleerd beeld krijgt van de ervaringen, gedachten en gevoelens van een gewone “poilu” aan het front. Om dit alles in een groter geheel te kunnen plaatsen en het dagboek beter te kunnen begrijpen, staat aan het begin een zeer bruikbare en interessante inleiding door Chrisje Brants, co-auteur van “Velden van weder”, de uitstekende reisgids naar de rudimenten van de Eerste Wereldoorlog.

Barthas beschrijft hoe hij in het leger kwam en naar het front vertrok. Omdat de Franse legerleiding een roulatiesysteem hanteerde, zou hij op diverse legendarische slagvelden (of in zijn woorden ‘slachtvelden’) terechtkomen. Door ziekte mist hij eigenlijk alleen de openingsslagen, zoals die bij de Marne. Maar tijdens de Slag bij Verdun heeft hij die “schade” ruimschoots kunnen compenseren. Zeer indringend beschrijft hij de onvoorstelbare gruwelikheden, die hij daarbij meemaakte. Opnieuw roept dit bij mij de fascinatie op van Auschwitz: hoe kan iemand dit onvoorstelbare overleven en navertellen.

Ook andere echo's van verschrikking, zoals de gevechten bij Lorette en de Somme, worden van zeer nabij beschreven. Opvallend is het gevoel van lotsverbondenheid wat de gewone soldaten van beide partijen t.a.v. elkaar hadden. Hoewel in dit boek de gezamenlijke kerstvieringen, die her en der plaatsvonden aan het front, niet worden beschreven, noemt Barthas wel andere staaltjes hiervan. De vijand bestond meer uit de eigen legerleiding, dan uit de willekeurige soldaat van de tegenpartij. Dit boek verklaart dit: de wijze, waarop de legerleiding zijn soldaten afbeulde, slecht verzorgde en opofferde, was onvoorstelbaar. En nog meer dan bij het lezen van een verslag van een overlevende van de vennietigingkampen, begrijp je nauwelijks waarom de mensen zich zo naar de slachtbank hebben laten voeren. Schijnbaar kun je mensen murw beuken, als je het maar gediciplineerd, langdurig en grof genoeg doet. Opmerkelijk genoeg weet Barthas sommige dingen nog met de nodige humor te beschrijven, of is dat soms een van de geheimen om te overleven?

Wie een indrukwekkend, realistisch en gedetailleerd beeld van de loopgraven wil hebben, kan uitstekend bij dit boek terecht. Het is een aanwinst voor de literatuur over de Eerste Wereldoorlog. Wat het boek ook bruikbaar maakt voor ondermeer het voortgezet onderwijs, zijn de uitgebreide koppen, boven de episoden. Je vindt snel wat je zoekt. Wel wil ik wijzen op enkele bastaardvloeken en het soms ijdel gebruik van de Naam. Ook geeft de socialist Barthas enkele keren een nadrukkelijke ongeloofsbelijdenis ten beste, waarbij hij op blz. 370 de gedachte verwoordt, die na Auschwitz zo courant werd, dat God niet almachtig en goed tegelijk kan zijn.

Toch ervoer de Duitse soldaat Wilhelm Busch tijdens de Slag bij Verdun dat God zowel de Almachtige, als de intens Bewogene is. In “Jesus, unser Schicksal” vertelde hij ook over zijn ervaringen tijdens de Slag bij Verdun, maar hij merkte Gods genade en betrokkenheid wel op; voor hem werd de doodsvalei van Verdun de poort tot een nieuw leven.. Voor die kant van God heeft Barthas in zijn boek helaas geen oog. In die zin tonen Busch en Barthas ons de antithese van geloof en ongelooft, waarbij dit indringende boek helaas in de laatste categorie valt.

© Constand van den Heuvel / *Transparant* (2000) €K
Dit artikel is OCR gescand en kan dus kleine tiepvaudjez bevatten